

SOVIETŲ KOVOS SU PARTIZANAIŠ DOKUMENTAI

LSSR MVD KOVOS SU BANDITIZMU VALDYBOS 1 SKYRIAUS VIRŠININKO PAŽYMA APIE SPECIALIŲJŲ GRUPIŲ ORGANIZAVIMĄ APSKRITYSE, JŲ VEIKLĄ, NAIKINANT PARTIZANUS, IR JŲ DARBO PLANŲ SUDARYMĄ

[Vilnius]

1946 m. balandžio 1 d.

Pažyma apie specialiųjų grupių organizavimą ir jų darbo rezultatus Lietuvos SSR teritorijoje

Pagal 1946 m. balandžio 1 d. duomenis

Po š.m. vasario mėnesį surengto operatyvinio pasitarimo su MVD apskričių skyrių viršininkais [toliau tekstas užbrauktas].

Kovo mėnesį iš viso sudaryta 13 specialiųjų grupių, jose dalyvauja 74 žmonės.

[...]

Pagal mūsų 1946 03 23 nurodymus (šifruota telegrama 910) pristatyti informaciją apie specialiųjų grupių darbą ir atsiųsti planus, – tik MVD Telšių apskrities skyrius pristatė planą.

Specialiųjų grupių darbo teigiami faktai
MVD Mažeikiu apskrities skyrius

Š.m. kovo 18 d. specialioji grupė, vadovaujama jaun. ltn. Mežianovo, susidedanti iš 9 žmonių, buvo pasiųsta į Sedos ir Židikų valsčius su užduotimi išaiškinti „Žemaičių legiono“ antisovietinę organizaciją ir štabą. Specialiajai grupei pasisėkė užmegzti ryšį su keliais šio štabo nariais, nustatyti jų buvimo vietą.

Naktį į š.m. kovo 20 d., turint tikslą pašalinti specialiosios grupės išaiškintus narius, atlikta operacija. Suimti 28 organizacijos nariai [...].

Specialiųjų grupių darbo neigiami faktai
MVD Kauno apskrities skyrius

1946 metų pradžioje Kauno apskrities skyriuje pagal mūsų nurodymus, vadovaujant MVD apskrities skyriaus operatyviniam įgaliotiniui vyr. ltn. Kegtisui ir MVD Seredžiaus valsčiaus poskyrio viršininkui Sergejevui, buvo sudaryta specialioji grupė. Jos tikslas buvo likviduoti banditų grupę, kuri š.m. vasario 27 d. Panemunės valsčiuje, Lakšių k., apšaudė liaudies gynėjų grupę. Trys kovotojai buvo užmušti ir vienas sužeistas.

Nuo kovo 6 d. iki 17 d. specialioji grupė likvidavo Podieniūno Beniaus, slapyvardžiu „Žvangas“, banditų grupę iš 4 žmonių, tarp kurių buvo banditų grupės vadeiva Podieniūnas, ir Auksučio banditų grupė iš „Perkūno“ banditų junginio (7 žmonės). Bet po to specialioji grupė darbą nutraukė, banditų formuotės vadovų nesurado, todėl MVD negavo informacijos apie jos tolesnę veiklą.

Apskrities skyrius nepasiuntė į MVD priemonių planų ir nepakankamai informavo apie specialiosios grupės darbą, todėl MVD buvo daug sunkiau laiku teikti nurodymus apskrities skyriui.

MVD Zarasų apskrities skyrius

1946 metų kovo mėn. sudaryta specialioji grupė veikė Salako valsčiaus teritorijoje. Specialiosios grupės darbo plano nėra. Dirbo blogai, be to, buvo iššifruota.

Š.m. kovo 15 d. Salako valsčiaus Šugarų k., kai specialioji grupė sustojo nakvynės, banditai užmušė liaudies gynėją Kazakevičių, ėjusį sargybą; banditai pasislėpė nenubausti. Jų nesivijo. Specialiajai grupei duotas nurodymas sugrįžti.

Pasiūlymai dėl specialiųjų grupių organizavimo

Kad grupės būtų gerai organizuotos ir tinkamai dirbtų, planuose turi atsispindėti:

1. Legenda (ją reikia sudaryti pagal oficialius duomenis, iš agentų gautą medžiagą, operacijų metu atimtus nacionalistinio pogrindžio dokumentus, įdomios operatyviniu požiūriu).
2. Specialiųjų grupių užduotis (išsiaiškinti ryšininkus ir rėmėjus, nustatyti bandų dislokacijos, bunkerių vietą, aprūpinimą per rėmėjus ginklais ir šaudmenimis).
3. Veiklos rajonas (kokio valsčiaus ir gyvenamųjų vietovių teritorijoje veiks specialioji grupė).
4. Specialiosios grupės sudėtis (iš ko susideda grupė – kareiviai, liaudies gynėjai, operatyvininkai ir kas vadovauja).
5. Ryšio būdai (kam tarpininkaujant ir koku būdu bus perduodami specialiosios grupės gauti duomenys, ryšio sistema ir pranešimų surinkimo punktas).
6. Grupės priedanga (koku būdu ir kokios pajėgos pridengs specialiąją grupę, jeigu ji bus iššifruota arba naikinama).

LSSR kovos su banditizmu valdybos 1 skyriaus viršininkas pplk.
(Parašas neįskaitomas)

Rezoliucijos: „Asmeniškai Vasiljevui 1946 04 02“
„Drg. Sokolovui“

Lietuvos partizanų kovos ir jų slopinimas MVD-MGB dokumentuose 1944–1953 metais [sudarė Gaškaitė N., Kašėta A., Starkauskas J.], Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1996, p. 407–409.

SSRS NKVD-NKGB ĮGALIO TINIO LIETUVOJE I. TKAČENKOS, LSSR VIDAUS REIKALŲ LIAUDIES KOMISARO J. BARTAŠIŪNO IR LSSR SAUGUMO LIAUDIES KOMISARO D. JEFIMOVO PRANEŠIMAS LSSR AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS PREZIDIUMO PIRMININKUI J. PALECKIUI APIE REPRESINIO APARATO VEIKLĄ RINKIMŲ Į SSRS AUKŠČIAUSIAJĄ TARYBĄ METU

Vilnius

1946 m. vasario 19 d.

Visiškai slaptai
Reikia grąžinti

Lietuvos SSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkui
draugui Paleckiui

Pranešimas
apie Lietuvos SSR NKVD-NKGB priemonės rinkimams į

SSR Sąjungos Aukščiausiąją Tarybą užtikrinti

Prasidėjus rinkimų kampanijai, nacionalistinis pogrindis ir jo ginkluotos bandos Lietuvoje aršiai suaktyvino antisovietinę veiklą rinkimams į SSR Sąjungos Aukščiausiąją Tarybą sužlugdyti.

[...]

Nors ir buvo imtasi priemonių, tačiau antisovietinis pogrindis ir banditai rinkimų kampanijos metu rodė nemažą aktyvumą, ypač naktį prieš rinkimus ir rinkimų dieną.

Per 2 mėnesius ir 10 dienų užregistruota 518 banditų veiksmų, iš kurių 147 susiję su rinkimais: 28 rinkimų apylinkių užpuolimai (iki paėmimo jas saugoti), 46 apylinkių apšaudymai iš didelio nuotolio (naktį prieš rinkimus ir rinkimų dieną – 89 atvejai), rinkimų komisijų narių užpuolimai – 23, rinkiminią darbą dirbusių agitatorių užpuolimai – 18, rinkėjų apšaudymai – 3, grupių su kilnojamomis urnomis apšaudymai – 2, rinkimų komisijų narių apiplėšimai – 5, ryšio sutrukdymas dažniausiai nupjaunant telefono stulpus – 21 (20 – vasario 10-osios naktį ir dieną).

Per šį laiką banditai užmušė 362 žmones, iš jų: rinkimų apygardų komisijų narių – 2, rinkimų apylinkių komisijų pirmininkų – 5, rinkimų apylinkių komisijų narių – 11, kaimo sovietinio partinio aktyvo ir agitatorių – 12, NKVD-NKGB darbuotojų – 7, NKVD kariuomenės ir Raudonosios armijos kariškių – 15, naikintojų – 24, kaimo tarybos pirmininkų ir sekretorių – 18, kaimo tarnautojų – 14, sovietinio partinio aktyvo šeimų narių – 9, kariškių šeimų narių – 14, tarybinių ūkių darbininkų – 1, valstiečių ir jų šeimų narių – 212, legalizavusiųsi banditų – 5.

Kad būtų užtikrinta normali rinkimų eiga ir likviduoti rengiami ekscesai bei antisovietiniai veiksmai, tarp vasario 1 d. ir 8 d. visas kaimo ir miesto rinkimų apylinkes saugojo kariuomenės grupės po 8–12 žmones; tam, be milicijos ir ginkluotų savigynos grupių, buvo pasitelkta 17987 žmonės, iš kurių 7241 – NKVD kariuomenės, 4342 – Raudonosios armijos karių, 6404 – naikintojų batalionų kovotojai. Prie kiekvienos rinkimų apylinkės buvo paskirti NKVD-NKGB operatyvininkai.

Visą parą patruliuoti kaimo keliuose, ypač banditizmo apimtose vietovėse, buvo sukurtos manevrinės ir rezervinės NKVD kariuomenės grupės. Iš viso – 5884 žmonės.

[...]

Įvykdžius čekistines – karines priemones, visi banditų ir nacionalistinio pogrindžio mėginimai sunaikinti rinkimų apylinkes ir sukliudyti rinkimų eigai nepavyko.

Visuose miestuose ir 23 iš 26 apskričių balsavimas vyko sėkmingai, iki 18 valandos balsavo didžioji dauguma rinkėjų. Tik tai Alytaus, Lazdijų, Marijampolės ir Tauragės apskrityse ligi to laiko balsavo nuo 20 iki 30 procentų piliečių, likusieji į rinkimų apylinkes nėjo, neva bijodami banditų keršto.

Todėl šiose apskrityse mes į 90 automašinių susodinom kariuomenės grupes ir rinkimų komisijas, ir jos daugumą nebalsavusių rinkėjų su urnomis aplankė namuose – tai davė galimybę padidinti balsavusiųjų skaičių nuo 50 iki 70 proc.

Kadangi rinkimų išvakarėse būta aktyvių banditų veiksmų, mes nuo vasario 12 d. iki 20 d. visose apskrityse vykdome čekistines-karines operacijas bandoms likviduoti, naudodami visą respublikoje esančią NKVD kariuomenę.

Vasario 18 d. Alytaus, Lazdijų, Marijampolės ir Tauragės apskrityse iškeldinamos 300–350 šeimos bandų vadeivų ir aktyvių banditų, dalyvavusių terore bei užpuolimuose per rinkimų kampaniją.

Rengiamo agentūrines-operatyvines priemones ir kombinacijas nacionalistiniams pogrindžiu ir banditų grupėms suardyti bei likviduoti.

Apie rezultatus pranešinsime.

SSRS NKVD-NKGB įgaliotinis Lietuvai
generolas leitenantas (Tkačėnka)
Lietuvos SSR vidaus reikalų liaudies komisaras
generolas majoras (Bartašiūnas)
Lietuvos SSR Valstybės saugumo liaudies komisaras
generolas majoras (Jefimovas)

1946 02 19

Nr. 1/196

Vilnius

Atsp. 3 egz.

1 – adresatui

2 – LSSR NKGB sekretoriatui

3 – į bylą

Tikra: SSRS NKGB Lietuvos respublikai 2 skyriaus 7 poskyrio viršininkas
kapitonas (Parašas neįskaitomas)

Lietuvos partizanų kovos ir jų slopinimas MVD-MGB dokumentuose 1944–1953 metais [sudarė Gaškaitė N., Kašėta A., Starkauskas J.], Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1996, p. 492–496.

**LSSR MGB MARIJAMPOLĖS APSKRITIES SKYRIAUS VIRŠININKO PAVADUOTOJO
ANTONOVO PAŽYMA APIE AGENTO „SAULIAUS“ VEIKLĄ**

[Marijampolė]

1950 m. sausio 10 d.

Visiškai slaptai

Pažyma

apie MGB Marijampolės apskrities skyriaus agentą „Saulių“

Agentas „Saulius“ – MGB Šunskų valsčiaus poskyrio liaudies gynėjų būrio kovotojas, 1949 m. vasario 24 d. užverbuotas MGB Marijampolės apskrities skyriaus viršininko pavaduotojo mjr. Antonovo.

„Sauliaus“ tyrinėjimo procese buvo nustatyta, kad jis turi plačius giminytės ir dalykinius ryšius „Vytauto“ banditų rinktinės štabo ir „Žalgirio“ rinktinės 33 banditų kuopos veikimo rajone – Marijampolės apskrities Šunskų, Sasnavos, Kazlų Rūdos valsčių, Vilkaviškio apskrities Pilviškių, Gižų valsčių ir Šakių apskrities Jankų valsčiaus teritorijose.

Kvočiamas per verbavimą, „Saulius“ parodė, kad kai kurie jo giminės, gyvenantys kaimo vietovėje, palaiko ryšį su ginkluotų bandų dalyviais, tarp jų jis paminėjo ir savo pamotę.

Be to, MBG apskrities skyriaus buvo anksčiau nustatyta, kad Jankų valsčiaus Šikutiškių k. (greta su Degučių k.) gyvena „Vytauto“ rinktinės štabo sanitarijos skyriaus viršininkės „Aušrelės“ sesuo M. ir pas ją periodiškai slapstosi kartu su „Aušrele“ ir kiti „Vytauto“ rinktinės štabo nariai.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, buvo numatyta panaudoti agentą „Saulių“ kaip maršrutininką, turintį užduotį ieškoti „Aušrelės“ ir kitų „Vytauto“ rinktinės štabo narių.

1949 04 11 Šunskų valsčiuje buvo sulaikyta nelegaliai gyvenanti „Aušrelės“ sesuo Julija, 1948 metų gegužės mėn. pasislėpusi nuo trėmimo iš Lietuvos SSR.

Pasinaudojant šia aplinkybe ir siekiant įvesti agentą „Saulių“ į „Vytauto“ rinktinės štabą, buvo surengta tokia kombinacija:

Po tardymo MGB Šunskų valsčiaus poskyryje Juliją paliko saugoti agentui „Sauliui“, kuris buvo smulkiai instrukuotas, kaip turi elgtis.

Kalbėdamasis su agentu, Julija ėmė prašyti jį paleisti, žadėjo, kai kils karas, padėti jam ir jo šeimai, sakė, kad „partizanai“ visada palaikys ir atlygins.

Turint omenyje, kad Julijai areštuoti trūksta medžiagos, agentui buvo nurodyta organizuoti jos pabėgimą, susitarus susitikti su ja Degučių k. pas motiną arba Šikutiškių k. pas jos seserį.

Pagal mūsų užduotį, agentas „Saulius“ sudarė Julijai galimybę pabėgti iš MGB Šunskų valsčiaus poskyrio.

Po to užšifravimo tikslu agentas buvo „areštuotas“ 7 paroms.

1949 metų balandžio paskutinėmis dienomis agentas „Saulius“ buvo pasiųstas į maršrutą - į Jankų valsčių susitikti su Julija. Jos giminės agentą „Saulių“ gerai priėmė ir padėkoję už padarytą paslaugą organizavo jo susitikimą su nelegaliai gyvenančiu „R“.

Kalbėdamasis su agentu, „R“ pasakė, kad „partizanai“ išėjo į kitą rajoną, bet greitai grįš, ir patarė jam dar atvažiuoti, pareikšdamas, kad „partizanai“ jį gerai priims ir duos nurodymų, kaip toliau elgtis, tęsiant liaudies gynėjo tarnybą.

Susitikti su Julija agentui neteko, nes pabuvusi kelias dienas pas seserį ji išėjo į kitą rajoną. Agentas paliko jai raštelį, kad nori susitikti, ir nurodė galimo susitikimo vietą.

Vėliau „Saulius“ dukart susitiko su Julija.

Bet paskui, kai buvo iš dalies sutriuškintos „Žalgirio“ rinktinės 33 ir 34 banditų kuopos, veikiančios Jankų ir Kazlų Rūdos valsčiuose, banditai nustojo lankytis pas agento gimines, o „Aušrelė“ išvažiavo į Vilnių, Julija pasislėpė, „Sauliaus“, kaip maršrutininko, naudojimas nebedavė teigiamų rezultatų.

Todėl agentas „Saulius“ dabar panaudojamas MGB Šunskų valsčiaus poskyrio liaudies gynėjų būrio nuotaikoms nušviesti.

Lietuvos SSR Marijampolės apskrities skyriaus viršininko pavaduotojas
mjr. (Antonovas) (Parašas)

1950 m. sausio 10 d.

Lietuvos partizanų kovos ir jų slopinimas MVD-MGB dokumentuose 1944–1953 metais [sudarė Gaškaitė N., Kašėta A., Starkauskas J.], Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1996, p. 375–376.